

A photograph of a man with a mustache and a watch, smoking a cigar on a boat. The background shows the sea and a white sail. The text is overlaid on the image.

Професійний спорт як соціальне явище

проф. Ю.А.Бріскін

Лекція з дисципліни “Олімпійський і професійний спорт”

Сутність професійного спорту як соціального явища.

Загальні соціальні функції професійного спорту.

Специфічні соціальні функції професійного спорту.

Міжнародні спортивні організації і професійний спорт.

Держава і професійний спорт.

Професійний спорт у сучасному суспільстві.

СУТНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОГО СПОРТУ ЯК СОЦІАЛЬНОГО ЯВИЩА

Професійний спорт є потужним соціальним явищем, бурхливий розвиток якого у ХХ ст. переконливо свідчить про те, що він виконує важливі соціальні функції у сучасному суспільстві.

В 1985 р. співпали дні проведення суперфіналу з американського футболу та інавгурації президента США Роналда Рейгана.

Адміністрація Білого Дому **перенесла** інавгурацію!

СУТНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОГО СПОРТУ ЯК СОЦІАЛЬНОГО ЯВИЩА

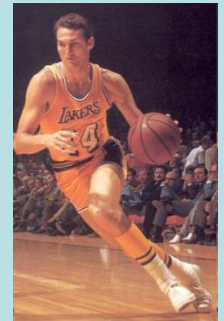
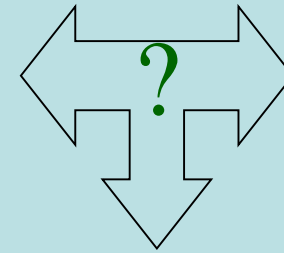
Спорт взагалі, і особливо, професійний спорт, пов'язаний з політикою.

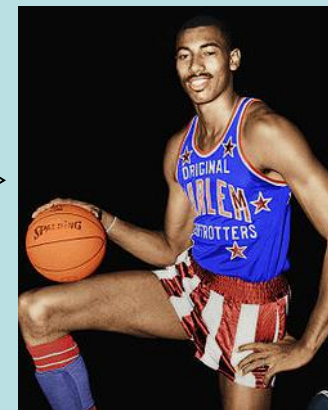
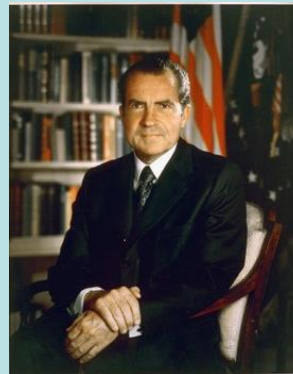
Одним з перших, хто використав спорт у політичних цілях, був 31-й президент США Герберт Гувер, котрий скористався Олімпійськими іграми в Лос-Анджелесі (1932 р.) для проведення передвиборчої кампанії.

У подальшому для завоювання популярності використовували спорт президенти США Р.Ніксон, Д.Форд, Д.Картер та інші провідні політики США та інших країн.

Зокрема, Р.Ніксон демонстративно використовував інтерес до успіхів чорношкірих спортсменів-професіоналів - футболіста Брауна та баскетболіста Чемберлена, щоб залучити на свій бік темношкірих виборців.

Джері Уест

Уїлт Чемберлен

СУТНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОГО СПОРТУ ЯК СОЦІАЛЬНОГО ЯВИЩА

Критерієм визначення професіоналізму в спорті є наявність трудових стосунків між спортсменом і роботодавцем.

Вони фіксуються у формі **контракту** або іншого юридичного документу, що регламентує відносини між підприємцями та спортсменами-професіоналами. Ця ознака є головною, що відрізняє професійний спорт від олімпійського спорту. Професійний спорт це продукт розвитку сучасного суспільства, його культури, різновид бізнесу, важлива частина індустрії розваг. Доказом цього є спеціальні законодавчі акти, що прийняті в окремих країнах. Так, наприклад, Міністерство торгівлі США, в класифікації різновидів бізнесу, відносить професійний спорт до **індустрії розваг**, а за класифікацією ООН спортивні заходи належать до **сфери послуг**.

У сучасному суспільстві спорт виступає не тільки як розвага, гра і засіб рекреації, він впливає на систему освіти, релігію, економіку і політику.

У країнах, що розвиваються, спорт виконує функцію **"національної розбудови"**. Комерціалізація і професіоналізація спорту сприяють перетворенню його на продукт споживання як у формі спортивних змагань, так і у формі масових занять окремими видами спорту. Предметом продажу і споживання стають не тільки спортивне видовище, спортивний інвентар, атрибутика тощо, але і самі спортсмени, їхній імідж, спосіб життя, мораль тощо.

СУТНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОГО СПОРТУ ЯК СОЦІАЛЬНОГО ЯВИЩА

Професійний спорт це один із різновидів підприємницької діяльності, що відповідає дії економічних законів. У професійних лігах, клубах існує ринок робочої сили, практикується продаж-купівля окремих спортсменів і команд, у законодавчому порядку регламентуються права і обов'язки спортсменів-професіоналів. Свого часу американський підприємець Ріглі зауважив, що у професійному бейсболі надто багато від спорту, щоб бути бізнесом, і надто багато від бізнесу, щоб бути спортом. Американський журнал "Економіст" вважає професійний бейсбол "бейсбольною промисловістю" і розглядає його як бізнес.

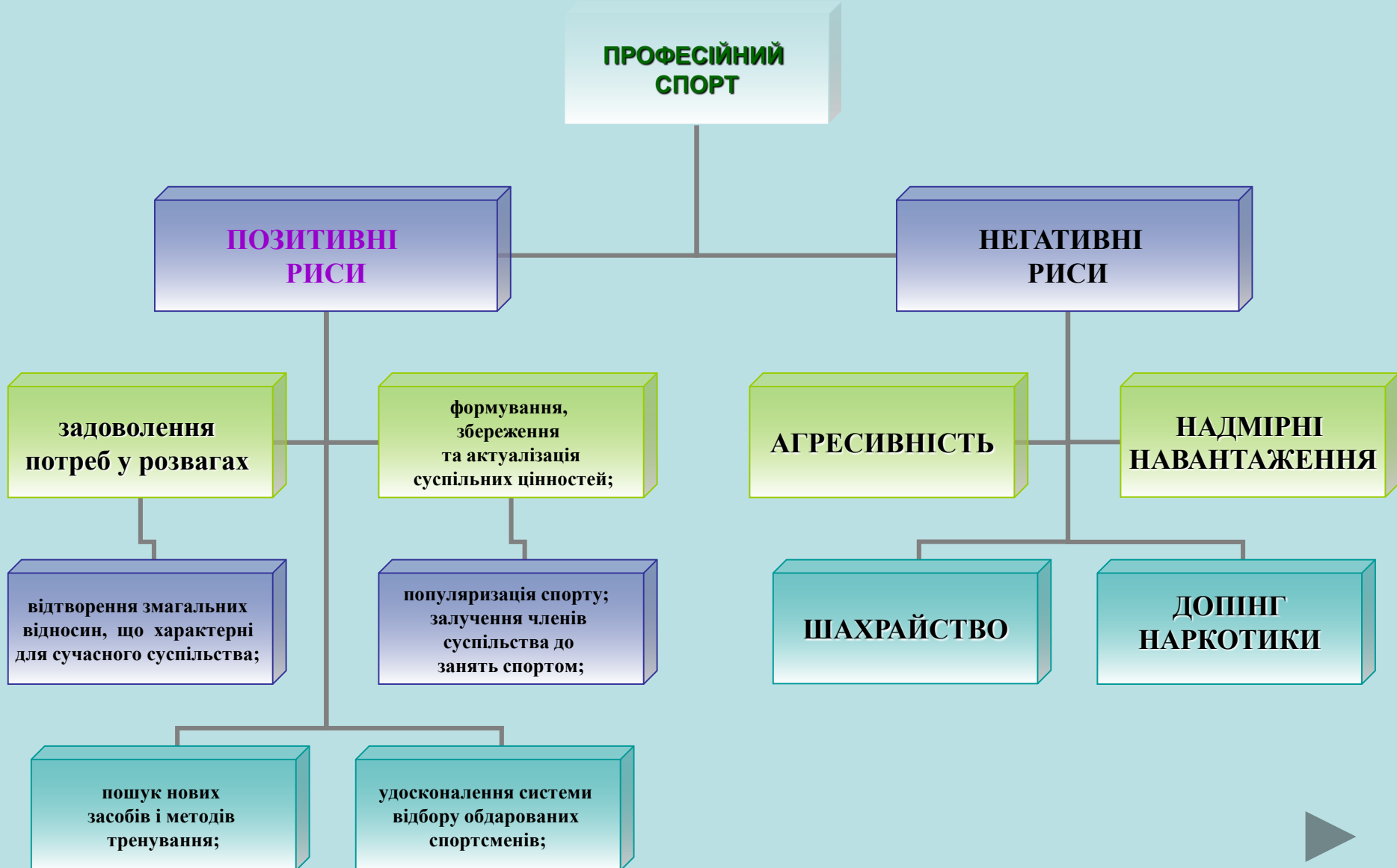
Власників команд, керівництво ліг, клубів цікавлять, насамперед матеріальні питання. Виходячи з них здійснюється організація і керівництво професійним спортом. Професор університету в Оклахомі Джон Руні стверджує, що міста у яких створюється професійні команди, як і їхня кількість визначаються **виключно мотивами прибутку.** Виходячи із мотивів прибутку професійний спорт має задовольняти потреби глядачів. Саме популярність того чи іншого виду професійного спорту забезпечує матеріальний рівень його функціонування, прибутки власників, організаторів та спортсменів.

СУТНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОГО СПОРТУ ЯК СОЦІАЛЬНОГО ЯВИЩА

Соціологи розглядають спорт
взагалі, і особливо
професійний спорт, як
мікромодель суспільства,
взаємовідносини в якому
сприяють **формуванню,**
збереженню та актуалізації
системи **суспільних цінностей.**

СУТНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОГО СПОРТУ ЯК СОЦІАЛЬНОГО ЯВИЩА

ПРОФЕСІЙНИЙ СПОРТ – ЯВИЩЕ СУПЕРЕЧЛИВЕ І НЕОДНОЗНАЧНЕ
ЙОМУ ПРИТАМАННІ ЯК ПОЗИТИВНІ, ТАК І НЕГАТИВНІ РИСИ

Уейн Гретцкі (Wayne Douglas Gretzky, «Великий» (*The Great One*) не закінчив середньої школи, але став найпопулярнішою людиною Канади і "символом її можливостей" за межами країни. За свідченнями канадських засобів масової інформації його ім'я на вустах п'яти поколінь канадців: "бабусі і діди хотіли б, щоб він був їх онуком; батьки хотіли б мати такого сина; однолітки раді були б мати такого товариша; для підлітків - він кумир і приклад для наслідування; малюки шкодують, що він не є їхнім батьком".

СОЦІАЛЬНІ ФУНКЦІЇ ПРОФЕСІЙНОГО СПОРТУ

**ПРОФЕСІЙНИЙ
СПОРТ**

```
graph TD; A[ПРОФЕСІЙНИЙ СПОРТ] --> B[ЗАГАЛЬНІ ФУНКЦІЇ]; A --> C[СПЕЦИФІЧНІ ФУНКЦІЇ]; B --> D[ЧАСТКОВО РЕАЛІЗУЮТЬСЯ ПРОФЕСІЙНИМ СПОРТОМ І ПЕРЕВАЖНО – ІНШИМИ ГАЛУЗЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ]; C --> E[ПЕРЕВАЖНО РЕАЛІЗУЮТЬСЯ ПРОФЕСІЙНИМ СПОРТОМ І ЧАСТКОВО – ІНШИМИ ГАЛУЗЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ];
```

**ЗАГАЛЬНІ
ФУНКЦІЇ**

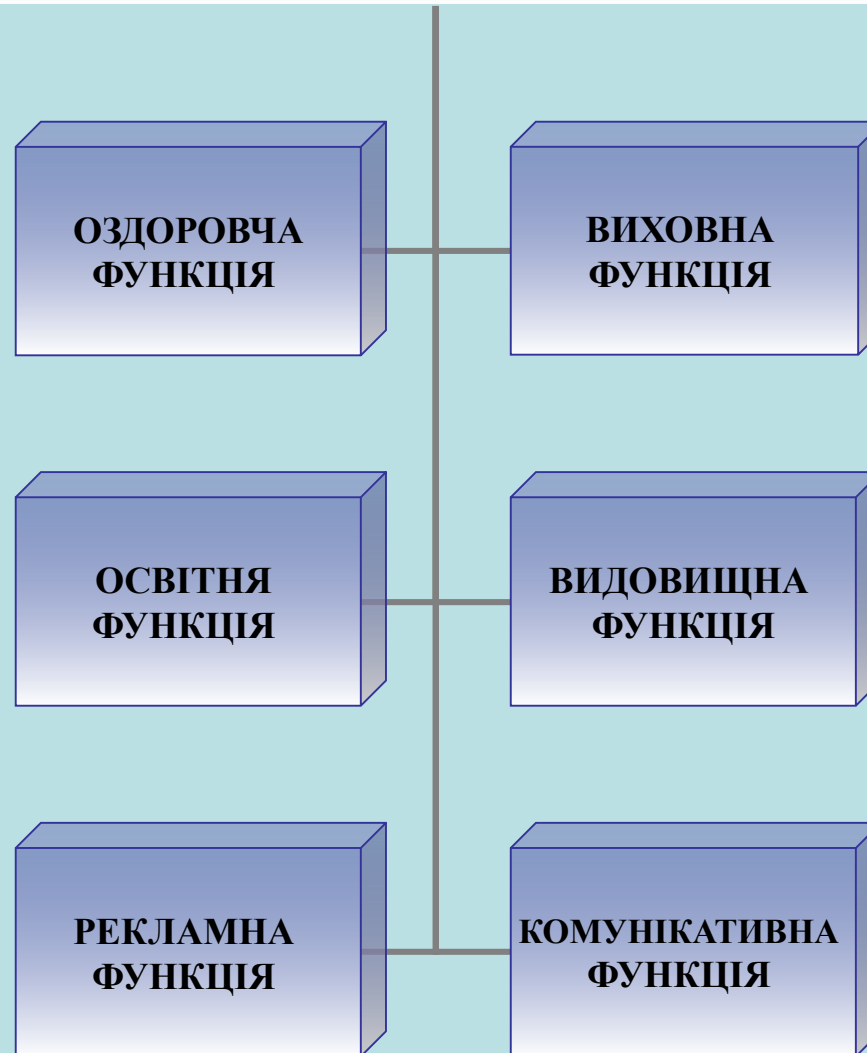
**СПЕЦИФІЧНІ
ФУНКЦІЇ**

**ЧАСТКОВО РЕАЛІЗУЮТЬСЯ
ПРОФЕСІЙНИМ СПОРТОМ І
ПЕРЕВАЖНО – ІНШИМИ
ГАЛУЗЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ**

**ПЕРЕВАЖНО РЕАЛІЗУЮТЬСЯ
ПРОФЕСІЙНИМ СПОРТОМ І
ЧАСТКОВО – ІНШИМИ
ГАЛУЗЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ**

ЗАГАЛЬНІ ФУНКЦІЇ ПРОФЕСІЙНОГО СПОРТУ

ОЗДОРОВЧА ФУНКЦІЯ ПРОФЕСІЙНОГО СПОРТУ

полягає у зміцненні здоров'я і підвищенні опірності організму до несприятливих впливів навколишнього середовища за рахунок раціонально організованої рухової активності. Заняття спортом дозволяють забезпечити оптимальний рівень розвитку рухових якостей та життєво важливих органів і систем організму людини, досконале володіння необхідними руховими вміннями і навичками. Цього вимагає характерна для спорту настанова на досягнення якомога вищого результату.

Гордон «Горді» Хоу, (Gordon "Gordie" Howe, 31 березня 1928 р.)

У NHL грав з 1946 року. У загальному, його кар'єра склала 35 років.

У 1974 р. разом з синами Марті і Марком виступав за збірну **WHA** у світовому турне.

Хет-трик Горді Хоу (Gordie Howe hat trick) - коли гравець протягом матчу закидає шайбу, робить гольову передачу і бере участь в бійці.

ВИХОВНА ФУНКЦІЯ ПРОФЕСІЙНОГО СПОРТУ

полягає у формуванні в людини морально-етичних цінностей демократичного суспільства. Серед великого розмаїття ціннісних характеристик сучасного суспільства (особливо в США) соціологи надають перевагу таким: індивідуальні досягнення в результаті наполегливої праці; прагнення до перемоги за умов конкуренції; прагнення до вищого соціального статусу і матеріального забезпечення при тотожності можливостей і дотриманні правил. В основі системи ціннісних орієнтацій масової свідомості лежить ідея "індивідуального успіху", котрий сприймається як успіх чисто особистий, де на перший план виступає не суспільне благо колективу, а успіх окремої людини. Найбільш цінна особистість це та, що досягла статусу і матеріального стану завдяки власним зусиллям у змагальних умовах. Для досягнення успіху необхідні три основні чинники: здатність до кропіткої і наполегливої праці; постійна спрямованість до перемоги у конкурентній боротьбі; адекватна винагорода.

ОСВІТНЯ ФУНКЦІЯ ПРОФЕСІЙНОГО СПОРТУ

полягає у набутті, передачі і розширенні нових знань, умінь, навичок. Спортивній діяльності, що спрямована на досягнення високих результатів, внутрішньо притаманний творчий, пошуковий, евристичний характер. Адже кожний, хто претендує на більш високе спортивне досягнення, має знайти нові способи збільшення і мобілізації потенційних можливостей організму, навчитися найефективніше їх використовувати. Подібно до гігантської творчої лабораторії спорт сприяє пізнанню можливостей людини.

ВИДОВИЩНА ФУНКЦІЯ ПРОФЕСІЙНОГО СПОРТУ

полягає у задоволенні потреб суспільства у розвагах. Спорт із давніх давин є надзвичайно популярним як видовище. Сучасні технічні засоби масових комунікацій, особливо телебачення, сприяли тому, що аудиторія спортивних видовищ постійно розширювалася. Відповідно зростає і вплив спорту на емоційний світ людства. В основі видовищної привабливості спорту лежать об'єктивно йому притаманні естетичні властивості. Життєстверджуюча сила спортивної діяльності, демонстрація у змаганнях вищих і гармонійних проявів фізичних і духовних якостей людини, справжня краса чесної, мужньої і безкомпромісної боротьби за перемогу, досконалість форм спортивних рухів викликають захоплення у глядачів і відповідають усім естетичним критеріям. Не випадково спорт широко відображений у різних видах мистецтва, а сам, у свою чергу, набув ряд ознак мистецтва. Популярність спорту як видовища пояснюється також особливою емоційною доступністю, гостротою переживань, а також універсальністю "мови спорту", що доступна практично кожній людині.

РЕКЛАМНА ФУНКЦІЯ ПРОФЕСІЙНОГО СПОРТУ

полягає в **популяризації** різноманітних **товарів, моди, послуг, способу життя** тощо. Не випадково, що такі потужні корпорації як "Кока-кола", "Дженерал моторс", "Кодак" та багато інших широко використовують спорт як засіб реклами.

Водночас професійний спорт може виконувати рекламно-пропагандистські функції і стосовно самого себе. Так, успішні виступи збірної команди Німеччини з футболу у міжнародних змаганнях, зокрема в чемпіонаті Європи 1996 р. сприяли тому, що в сезоні 1995/96 рр. до футбольних клубів вступили близько 203 тис. нових членів.

Успішні виступи на професійному рингу у другій половині 1990 років братів Володимира та Віталія Кличків за даними Національної федерації боксу України, сприяли зростанню кількості боксерів в Україні на 40% у порівнянні з кінцем 1980 років.

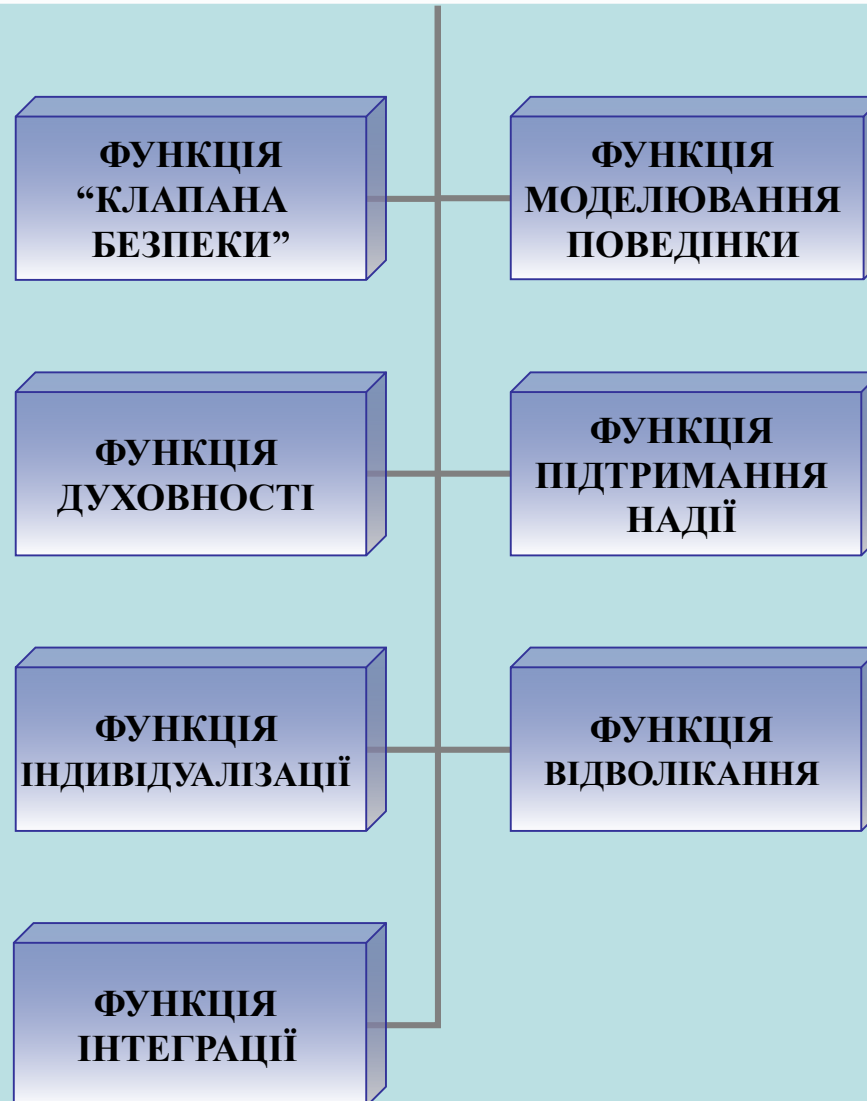
КОМУНІКАТИВНА ФУНКЦІЯ ПРОФЕСІЙНОГО СПОРТУ

полягає у **зближенні та об'єднанні** людей. Безпосередньо в процесі спортивної діяльності та у зв'язку з нею люди вступають у різноманітні відносини: суперництва і співдружності; між членами однієї команди і між конкуруючими командами; між спортсменами і спортивними суддями; між спортсменами та уболівальниками тощо. Сукупність цих взаємовідносин є визначальною основою формуючого впливу спорту на особистість.

Спорт сприяє зближенню і об'єднанню людей у певні організації на основі спільності інтересів і практичної діяльності. Спорт сприяє покращенню взаєморозуміння між народами.

СПЕЦИФІЧНІ ФУНКЦІЇ ПРОФЕСІЙНОГО СПОРТУ

ФУНКЦІЯ “КЛАПАНА БЕЗПЕКИ”

Її назва походить з висновку американського вченого Паксона, що спорт перетворюється на "запобіжний клапан" американського суспільства, через який випускається "пара соціального напруження". Функція "клапана безпеки" - полягає в тому, що висока емоційність професійного спорту дозволяє численній аудиторії глядачів та самих спортсменів "позбутися" негативної енергії, що накопичилася в організмі, напруженості і агресивних почуттів у загальносприйнятній формі. Під час захоплюючих змагань, що можуть викликати радість і розпач, людина звільняється від внутрішнього напруження, що накопичується у повсякденному житті.

Спорт є засобом вивільнення не тільки існуючої в організмі людини войовничої агресії, але і засобом запобігання воєн. Тому "клапан безпеки" є найголовнішою функцією спорту у вивільненні такої форми агресії як "колективний войовничий ентузіазм".

ФУНКЦІЯ МОДЕЛЮВАННЯ ПОВЕДІНКИ

полягає у формуванні соціально виправданого світогляду. Професіональні спортсмени, завдяки їх надзвичайній популярності, є взірцем для наслідування. Якості і здатності, що формуються під час занять професійним спортом, використовуються певною мірою як модель для виховання інших членів суспільства.

ФУНКЦІЯ ДУХОВНОСТІ

полягає у вихованні віри в певні цінності. Професійний спорт виконує роль духовного, майже релігійного соціального інституту. В ньому широко застосовуються ритуали і церемонії, що спрямовані на ствердження ціннісних орієнтацій суспільства. Це має неабиякий вплив на формування суспільної поведінки як самих спортсменів, так і широких мас суспільства; на поширення та зміцнення духовних цінностей, що регулюють людські взаємовідносини у суспільстві.

ФУНКЦІЯ ПІДТРИМАННЯ НАДІЇ

полягає у формуванні настанови на краще життя. На думку соціологів, спорт діє як опій, котрий підтримує віру в те, що люди з нижчих прошарків населення зможуть піднятися по соціальних сходах через успіх у професійному спорті [Edwards H., 1973; Eitzen D., 1997]. Багатомільйонні контракти спортсменів-професіоналів сприяють підтримці надії на краще майбутнє і мобілізують на його досягнення.

ФУНКЦІЯ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ

полягає у формуванні непересічної особистості. Незважаючи на те, що професійний спорт, як своєрідний вид бізнесу, має ряд рис, котрі йдуть у розріз з суспільними цінностями (надмірна спрямованість на перемогу, допінги, наркотики, "чорний" тоталізатор тощо), він, однак є потужним стимулом індивідуалізації особистості. Тільки максимальний розвиток індивідуальних вроджених задатків, наполеглива праця і здатність виживати за умов гострої конкуренції можуть сприяти тому, щоб надії на краще майбутнє збулися.

ФУНКЦІЯ ВІДВОЛІКАННЯ

полягає у певному "відключенні" від повсякденних турбот. Специфіка сучасного професійного спорту, його висока популярність дає змогу ефективно реалізовувати цю функцію. Люди настільки захоплюються видовищем спортивного змагання, що забувають, певною мірою, про свої життєві негаразди.

Професіоналізм у спорті набув прогресивного розвитку і отримав підтримку владних структур, як один із ефективних засобів контролю за організацією дозвілля широких верств населення. Звичайно, що деякою мірою, ця функція може мати і класовий, і ідеологічний характер. Проте для сотень мільйонів пересічних громадян, які відвідують змагання або спостерігають за ними по телебаченню це, насамперед, можливість переключитися з повсякденних турбот на високоемоційне видовище, а отже відпочити.

ФУНКЦІЯ ІНТЕГРАЦІЇ

полягає в об'єднанні людей навколо соціально значущих цінностей. Однією з характерних рис професійного спорту є його участь в узаконенні та збереженні статус-кво в сучасному суспільстві. Професійний спорт сприяє формуванню поважного і схвального ставлення до законів та існуючої влади, політичного консерватизму поглядів, бажання виділитися із загального середовища і піднятися по суспільних сходах. Перетворення професійного спорту на продукт споживання сприяє поглибленню соціальної інтеграції. Споживання у сфері спорту є пряме і опосередковане. Пряме - безпосереднє спостереження за спортивними подіями на стадіонах. Опосередковане - читання спортивної преси, перегляд і слухання теле і радіорепортажів, обговорення спортивних передач тощо.

ДЕРЖАВА І ПРОФЕСІЙНИЙ СПОРТ

ІСТОРИЧНО СКЛАЛИСЯ ТРИ МОДЕЛІ ПРОФЕСІЙНОГО СПОРТУ

